

PROPOVIJEDI KORČULANSKOG BISKUPA KOSIRIĆA U ARHEOLOŠKOM MUZEJU U SPLITU

Arsen DUPLANČIĆ, Split

U ostavštini F. Carrare u splitskom Arheološkom muzeju čuvaju se rukopisi 20 propovijedi korčulanskog biskupa Kosirića, zajedno s jednim njegovim pismom duždu i Senatu. U članku se donosi popis propovijedi i dva odlomka koji ilustriraju Kosirićev jezik i stil.

U nastojanju da skupi razna svjedočanstva o prošlosti Dalmacije i njezinim značajnim ljudima, arheolog i povjesničar Franjo Carrara (1812–1854) nabavio je i rukopise propovijedi biskupa Josipa Kosirića Teodozija.¹ Taj posljednji korčulanski biskup (1787–1802), član stare šibenske obitelji,² poznat je po svojim preinakama u katedrali i parnicama koje je vodio.³ Isto tako se zna da je imao vrijednu knjižnicu koju je oporukom ostavio šibenskom samostanu sv. Lovre.⁴ Njegov portret pak čuva se u korčulanskoj opatskoj riznici.⁵

Nije, međutim, poznat Kosirićev književni rad, izuzevši jedno pastirsko pismo objavljeno u povodu preuzimanja biskupske stolice.⁶ Tu prazninu donekle ispunjavaju spomenuti rukopisi iz Carrarine ostavštine.

¹ Arheološki muzej – Split, ostavština F. Carrare, razni rukopisi.

² M. GRANIĆ, *Dalmatinske obitelji u »Libro aureo dei veri titolati« mletačkog Magistrata nad feudima*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio povijesnih znanosti 30(17)/1990–1991, Zadar 1992, str. 191.

³ P. DIMITRI, *Vescovi di Curzola*, La Dalmazia cattolica, Zara 1. IX. 1872, god. III, br. 35, str. 296. V. VULETIĆ-VUKASOVIĆ, *Inscrizioni dalmate d'epoca veneziana*, *Bullettino di archeologia e storia dalmata* VI, Spalato 1883, str. 156–158. V. MIAGOSTOVIĆ, *Giuseppe Cosserich-Teodosio di Sebenico, ultimo vescovo di Curzola*, *Il nuovo cronista di Sebenico...* per l'anno 1894, god. II, Trieste 1894, str. 91–93. K. STOŠIĆ, *Galerija uglednih šibenčana*, Šibenik 1936, str. 43–44. C. FISKOVIĆ, *Korčulanska katedrala*, Zagreb 1939, str. 27, 49–51, 53, 66–67.

⁴ K. STOŠIĆ, n. dj. (3), str. 43. J. SOLDI, *Samostan sv. Lovre u Šibeniku*, Kačić 1, Split 1967, str. 82–83, G. GAMULIN, *Kodeks biskupa Kosirića*, Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 3, Zagreb 1961, str. 9–14.

⁵ A. FAZINIĆ, *Obitelj Boschi i njena zbirka u Korčuli*, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 21, Split 1980, str. 580, 596, 599, 608.

⁶ G. VALENTINELLI, *Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro*, Zagabria 1855, str. 230. On piše da je pismo datirano u Veneciji u samostanu sv. Ivana i Pavla 14. X. 1787. K. STOŠIĆ, n. dj. (3), str. 43.

Osim propovijedi, tu se čuva i Kosirićevo pismo duždu i mletačkom Senatu u povodu njegove potvrde za korčulanskog biskupa. Ono nije datirano, ali je vrijeme njegova nastanka vrlo očito iz teksta. Pismo je kratko, a po sadržaju protokolarno, tako da nije osobito zanimljivo.

Ukupno je sačuvano 20 Kosirićevih propovijedi, od čega je 13 na hrvatskom, a 7 na talijanskom jeziku. Osim četiri, sve su datirane. Evo njihova popisa kronološkim redom.

1. Omelia per la pma. messa da celebrarsi in Curzola ma non recitata perche convenne recitarla in Illirico [1787].
2. Per l'apertura della Visita recitata infra Missarum Solemnia nela Chiesa Cat. le di Curzola il g. no 2 = 9 bre 1788
3. Razgovor Za parvu Missu Noochi Boxichne pripovidan Godista 1788. [tj. 25. prosinca]
4. Za parvi dán Godista 1789 [tj. 1. siječnja]
5. Razgovor Duhovni Pripovidan za Parvi dán Godista 1790 [tj. 1. siječnja]
6. Govorenje Pripovidano za Parvi dán Godista 1792 [tj. 1. siječnja]
7. Razgovor Na Blagdan Duhova od Sakramen.a Krizme Pripovidano na Dan Duhova Godista 1792 na 27= Míseza Lipana [pogrešno lipanj umjesto svibanj]
8. Razgovor od Svetkovina Na dan Svetog Petra Apostola Pripovidan 1792 [tj. 29. lipnja]
9. Kratki Razgovor Na dán Svetoga Todora Mučenika, i Odvitnika Grada Curzole Godista 1792 Pripovidano [tj. 29. srpnja]
10. Razgovor na dán Blagovisti Priblaxene Divicze Marie Pripovidan Godiste 1794 [tj. 25. ožujka]
11. Omelia Per la Solenità delle Pentecoste Recitata l'Anno 1794 Replicata l'Anno 1801 nel sudetto solenne giorno [tj. 8. lipnja 1794, odnosno 24. svibnja 1801]
12. Razgovor Kako Otczi, i Matere imadu uzdignut gniov Porod Pripovidan na parvi Novembra Godista 1795
13. Omelia Per l'apertura della Sacra Visita detta Al Clero, e Popolo della Citta di Curzola nella Chiesa Catedrale il di 5 maggio 1796
14. Razgovor na Blagdan = Duhova Pripovidan Godiste Gosp.dvo 1798 [tj. 27. svibnja]
15. Na Duhove za Godiste 1799 na 12 = Miscecza Svybana
16. Omelia per l'appertura della Visita Recitata fra la Messa solenne il giorno 13 = Maggio 1799
17. Razgovor od Desetine Pripovidan u Blattu na 2 = Miscecza Luglia Godista 1799 na Početku Visite
18. Omelia Per il giorno di San Marco Evangelista [bez god., 25. travnja]
19. Razgovor na Slavno Porogenje nascega Gna. Issusa Issukarsta na Trechioj Missi Pripovidan Godiste (bez god., 25. prosinca)
20. Omelia Per la chiusa della Visita [bez god.]⁷

⁷ Zahvaljujem prof. Milanu Ivaniševiću koji mi je pomogao pri određivanju datuma nedatiranih propovijedi.

Najstarija propovijed je iz 1787, prve godine Kosirićeva biskupovanja. Rukopis nema datum, ali se i iz teksta vidi da je namijenjen nastupnoj Kosirićevoj misi u Korčuli. On ju je namjeravao govoriti na talijanskom, ali je od toga odustao jer je bilo prikladnije da je izreče »in Illirico«, tj. na hrvatskom. To je, zajedno s omjerom između propovijedi na hrvatskom i talijanskom, još jedan u nizu brojnih dokaza o nacionalnoj pripadnosti pučanstva Dalmacije. Za razliku od ostalih, ovo je jedina propovijed koja nije sačuvana u cijelosti, mada ima nekoliko koje se čine nedovršenim. Zadnja datirana propovijed je 1799.

Najviše propovijedi vezano je uz vizitacije (6)⁸ i blagdan Duhova (4). Po svojim naslovima izdvajaju se pak propovijedi o svetkovinama i krizmi (1792), o odgoju djece (1795) i o davanju desetine (1799).⁹ One posvećene svetkovinama i desetini zanimljive su jer odražavaju neke tadašnje odnose u društvu tj. nepoštivanje crkvenih blagdana¹⁰ i neplaćanje desetine.

Poznavatelji crkvenih tekstova lako će u Kosirićevim rukopisima uočiti njihove izvore i vrednovati ih u odnosu na druge propovijedi. Isto tako će i jezikoslovci u njima naći građu za poznavanje razvoja hrvatskog jezika. Neka zato ovaj članak posluži kao poticaj za takva istraživanja, a za ilustraciju dodajemo na kraju dva odlomka.

I. IZ PROPOVIJEDI O KRIZMI – DUHOVI 1792.

† Istinae stanovitta katoličanska, koiase zanikat ne moxe, dase Viçgna, i nedospivena Mudrost uputi na svit za ozdravit Çovika bolesna od bolesti smartne, i daga ozdravi podpuno uzamsi nasce gnegove iste bolesti. I ne buduchi ovó zadovoljno gnegovom neizmirmomu milosardiu, istom svoiom çudnovatom Mudrostiu, istim svoim svemoguistvom, otinam ostaviti razlike Darove za nascu Likariu, za nascu Ránu Duhovnu, toiest prisvite Sakramente, za dase po gnima činimo sinovi Boxii, dase činimo Bastiniçi Kragliesta Nebeskoga, ù jednu riç, dase uçinimo po ovima prilični nascemu istomu Bogu. Meju ovizim Darovi, meju ovizim Likariam, otinam gnegova neizreçena gliubav ostavit Prisveti Sakramenat od Potvargenja, Sakramenat ochiu rechi, od Krizme, po komu primamo çudnovatte milosti, po komuse činimo Rabreni Voiniçi Issussovi, po komuse utvargiuje mo i ù Svetu Viru, i ù prisvetomu gnegovomu Zakonu, jere onnas zlamenuje, davscinam Duh Sveti: »Qui unxit nos Deus: qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in Cordibus nostris«, kako Pavao Sveti pissuchi drughi pút Karstianom na poglavgliu parvomu govori. Od ovogachiu dakle Sakramenta pridraga M. B. pogliubglieni ù Issukarstu moi Sinçi danas ù kratko govorit, jere xelim da vidite, i dobro poznate oné milosti, koje primamo priav soi (sic!) ovii Sveti Sakramenat, koiegasmo duxi primitga, i ù isto vrime datichivam pravi naçin, kakoga imate primit, i slissaite.

⁸ Iz zadnjeg odlomka propovijedi na Duhove 1799. vidi se da je održana dan uoči početka vizitacije.

⁹ Na početku teksta Kosirić je prekrizio dio u kojem kaže da u vizitaciju dolazi treći put. Od ove propovijedi postoji djelomičan prijepis, koji je doradena varijanta.

¹⁰ Isti problem mučio je i splitskog nadbiskupa koji je zbog toga 1762. zatražio intervenciju generalnog providura. A. DUPLANČIĆ, *Trgovina u splitskoj luci u svjetlu nekoliko nacrtâ iz XVIII. stoljeća*, Kulturna baština 21, Split 1991, str. 118.

Za pravu mišu Nochi Kosichne

^{nichian}
Deoma gestit biobice mogao ya provvat, damie mo-
guchie bito imux lita, i gestitu nichiu, ne naris:
tin vojiti slavno porcijenje nascega pridmoga
svatitstva, jere avob, kasto malo parvo gubere
kuzano i Janjuiu svetomu, bito narucieno
omnim svetim Djevici od Anzela Sreberstoga: Edax
gastro gaudium magnum: Quia natus est vobis
liber salutaris, qui est Christus Dominus. Nati ba-
rem prope in cruce in cruce, po vobis kuzana po vobis
ulaza, i neupli od imadu pomisljavat svetoga da
pudu bitu i berem, katore crui in Djevici
meiu robom na isto samo nariciti tajc potvrdio:
varce, damare boma pudu polkomit, i u isto viz-
me viliti izovastitost, kuzesti, i milote vasa-
noga narucienoga. Krachia, i tuzna: Prophetas
bonabantur ad marem, transeantem usque ad beth-
lem, et videamus. Ah daktimi bita vobis karem do-
pala talaa sama nichia, qderno bobi ya za-
vario, i veltao svatomu: Querno kuzano moja,
qderno kuzano moj, qderno vidima si i patit
berlemstoj, le onidimemo vidit, i razplodati na-
sega dragoga Isufan od kuzanavhere utobe ma-
rie Diltre na icieno vobina, nasputa meiu
svomatke podoje, kuznuta meiu ubovi nichia,
lexat i kuzit po vobis vira kuznuta: Transea:

II. IZ PROPOVIJEDI O DESETINI – SRPANJ 1799.

Já vele dobro znam, dachietesce Vii jutros začuditi, davam nisam nighda govorio od jedne Zapovidi, koja nesamo ovdi, dalli po svoi Isuli ghdi vechie, ghdi magnie jest toliko potlačena. Biosam duxan, istinae, istumačitivamju odma kadsam ovdi dosao, alli za ne dati uzrok zločestim karstianom posumglit da vechie govorim za moj interes, za moju korist tilesnu, nego za vasce duovno spascenje, nisamse usudio svarhu gné besiditi. Alli metnuvsi danaska pod noghe, suaki poghled, i utor svitovgnii, steghnut od same, i jedine duxnosti moje, i od jedine koristi vasce duhovne s'tolikom xegliom Apostolskom ochiu slobodno govorit, a Vii mislite kakovam drago od mene, i to za ne dati razlogh Boghnu od vascega vičgnega izgubglienja. Onii Bogh koiie nasc milostivi Otacz ostavionamje ù Czargvi nasoj svetoj, koju on sami vlada, gnegove naredbe podpuno izvarstite, niti mii imat moxemo Bogha za Otcza, ako podpuno na slussamo Czargvu Svetu Mater nascu, kojae vlada od Duha Svetoga. I meju ostalih naredba, kojavam B. M. deva, à zapovida ista Czargva Sveta ù krilo kojeste rodili, i ù krilo koje temeljito ufam dachiete i umriti, jest vele teska, i tisna, i jest oná plachiatu pravo desetinu Ghlarom, koi kako Otaru sluxe, i za vasce spascenje trude, tako da i od Otara xivu, i od Otara sve svoje uzdarxanje primaju. Od ové dakle vasce duxnosti odrediosam sada govoriti akome budete pomglivo slissat, i slobodno govorim dasce nemoxe pod niedan način spassiti onii, koi pravedno ne plachia Desetine Czargvi, iere tako iziskuje znateli tko? Parvo Zakon Naravni. Drugo Zakon Boxii. Trechie Zakon Czargveni. Sva ová trii Zakona potribitasu obsluxiti onomu, koi misli, i xelii posli smarti vičgne spascenje dobiti. B. M. akoga xelite sctechi, kako ima xeliti svaki pravi karstianin slissajteme pomglivo, i počimam.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Predigtwerk des Bischofs Kosirić im archäologischen Muscum Split

In der Hinterlassenschaft von F. Carrara im archäologischen Museum Split befinden sich die Manuscripte der 20 Predigten des Bischofs von Korčula, Josef Kosirić Thoodosius, zusammen mit einem Brief an don Dogen und Sonat von Venedig.

Kosirić war der letzte Bischof von Korčula (1787–1802). Er entstammte einer alten Familie aus Šibenik. Bekannt wurde er durch die Umbauten in der Kathedrale und durch mehrere Rechtstreite. Man weiß, daß er eine wertvolle Bibliothek besaß, die er testamentarisch dem Kloster St. Laurentius zu Šibenik hinterlassen hat. Sein Porträt befindet sich in der Domochoztkommer von Korčula. Kosirićs literarische Arbeiten sind sonat nicht bekannt, ausgenommen ein Hirtenbrief anlässlich seiner Einführung ins Bischofsamt. Diese Lücke wird also einigermaßen durch die Hinterlassenschaft Carraras geschlossen. Im vorliegenden Artikel wird ein Verzeichnis der Predigten gegeben und zwei Abschnitte, in denen die Sprache und der Stil von Kosirić erläutert werden.

(übrs. I. TOMLJENVIĆ)